

N:o 66.

Ank. till Riksd. kansli den 2 maj 1893, kl. 1 e. m.

*Lagutskottets utlåtande, i anledning af dels väckt motion angående
ändringar i strafflagen i syfte af dödsstraffets afskaffande,
dels ock motion angående suspenderande af detta straff.*

Frågan om dödsstraffets afskaffande har vid innevarande riksdag bragts å bane genom en inom Andra Kammaren af herr *E. J. Ekman* väckt motion n:o 157, i hvars syfte nitton af kammarens ledamöter förklarar sig instämma och deri motionären föreslår, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t, med uttalande af den åsigt, att dödsstraffet bör såsom straffart borttagas ur nu gällande strafflag, anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och till en blifvande riksdag framlägga förslag till de ändringar i strafflagen, som till följd af dödsstraffets afskaffande blifva erforderliga.

Härjemte har utskottet fått från Andra Kammaren emottaga en af herr *E. Wavrinsky* väckt motion, n:o 173, deri sistnämnde motionär hemställer, att Riksdagen behagade besluta i skrifvelse begära, det Kongl. Maj:t ville till nästföljande Riksdag inkomma med förslag till sådan ändring i nu gällande allmänna strafflagen, att dödsstraffet suspenderas och ersättes med straffarbete på lifstid, under så lång period, att utrönas må, huru vida rättsäkerheten kunde tryggas utan att af rättningar egde rum.

Herr *Ekman* anför till stöd för sin framställning hufvudsakligen följande:

Någon har sagt, att strafflagen är ett folks kulturhistoria, och att den tydligast af allt visar, på hvilken grad af bildning och mensklig utveckling ett folk befinner sig, och att ju råare och mindre upplyst ett folk är, desto grymmare är dess strafflag och tvärtom.

Är detta sant, då bör man hafva rätt att fordra, att dödsstraffet, denna mörka fläck på de s. k. kristna staternas lagstiftning snart må för alltid blifva utplånad. Och särskildt har man skäl att vänta, att dödsstraffet afskaffas ur den svenska strafflagen, då Sveriges folk oneligen genom sin framstående skolbildning intager ett af de främsta rummen bland världens bildade nationer.

Jag tager mig friheten anförä hvad vår store jurist Richert yttrat i denna fråga. Han säger: »Ju mera man i verldshistorien betraktar fortgången af människolägets utveckling och ju mera man deri skönjer en högre ledning från mörker till ljus, från våld till rätt, från blodshämnd till förbättringsstraff, ju mer klarna de moln, som skymma framtiden, och ju mer bortfaller all misströstan derom, att äfven dödsstraffen en dag — och denna icke alltför långt aflägsen — skola ur lagarne utplånas. Jag bekänner, att jag, från den första stund jag började tänka något i denna sak, aldrig kunnat förmå mig att tro på dödsstraffens nödvändighet. Jag tror på statens pligt att hylla icke den försoningslära, som ropar efter lif för lif, men den, som vill ingen syndares död, utan att hvar och en omvänder sig och lefver. Jag tror på statens pligt att verka för sin höga bestämmelse till släktets förädling, icke med uppfostran af några få, som gifva sig namn af bildade, och med bilor för de andra, som kallas den råa massan, utan med en lefvande, oskrymtad och från mannåmån frigjord människokärlek för alla. Jag tror på en i det tysta oafbrutet framskridande seger, icke af det onda, utan af det goda, i trots af alla reaktionära krafter motstånd. Jag tror deremot icke på skriket om vådorna af den närvarande tidens s. k. filantropiska syftning, emedan jag märker i denna syftning en fläkt af den ande, som arbetar på mensklighetens förlösning ur egoismens bojar; och jag tror föga på hufvud och hjerta hos den, som kan håna eller hata detta tidens tecken, hvartill hörer, bland många flere mer eller mindre uttalade tvifvelsmål om den ofelbara förträffligheten i hvarje qvarlefva från en förgången tid, också misstro till dödsstraffens ovilkorliga förträfflighet. Min öfvertygelse är, att i samma mån staterna under medvetande af sitt rätta mål fortgå på den rätta humanitetens bana, d. v. s. i den mån som de *kristnas* i detta ords stora och sanna betydelse, i samma mån skola

alla straff, som kräfva icke människors förbättring, utan människors blod, blifva en styggelse äfven på jorden. Med denna öfvertygelse går jag i grafven, fullt förvissad, att dödsstraffen icke i något samhälle med verklig kultur skola ett halft sekel öfverlefva mig.»

Frågan om dödsstraffets afskaffande ur den svenska strafflagen har under det nya riksdagsskicket inom Riksdagen varit bragt å bane tre gånger. Tre år efter strafflagens antagande eller år 1867 väcktes motion om dödsstraffets afskaffande. Laguskottet vid 1867 års riksdag ansåg sig visserligen icke kunna förorda den väckta motionen om dödsstraffets afskaffande af det skäl, att det ännu ej gått mer än tre år, sedan det derom stadgades i strafflagen. Men utskottet förklarade dock, att det var af den mening, att dödsstraffet inom kort skulle de facto bortfalla, i det att den allmänna mening, skulle upphöra att vidare utkräfva detsamma. Den väckta motionen hade dock så när gått igenom i båda kamrarna; det hängde endast på en röst i Första Kammaren; men på den föll ock förslaget. Följande år väcktes å nyo tvenne motioner i ämnet. Laguskottet tillstyrkte då motionerna, men dessa afslogos då i båda kamrarna, hufvudsakligen till följd af den dåvarande justitieministerns afstyrkande yttrande. År 1871 väcktes å nyo en motion i samma syfte, men den kom besynnerligt nog icke längre än till laguskottet, i hvars arkiv den spårlöst försvann. Sedan dess har, mig veterligt, ingen motion i ämnet väckts. Mer än 20 år äro emellertid nu förflutna, hvarunder det allmänna omdömet hunnit stadga sig om det okristliga och olämpliga i dödsstraffets bibehållande. Under de sist förflutna åren har det åtskilliga gånger tillämpats deremot. Men hvarje gång sådant skall ega rum, gifver sig oviljan till känna.

Man kan icke, såsom mig synes, försvara ett sådant tillvägagående hvarken från *kristendomens* synpunkt, från *nödvärnsprincipens* synpunkt eller från det *afskräckande exemplets* synpunkt.

Kristendomen tillåter icke någon jordisk magt att taga en annans lif. Det är endast Gud, som är herre öfver lif och död. Öfverheten skall med rättvisans svärd skipa rätt och rättvisa bland människorna. Men den rätten att taga en annans lif har den icke. Man skall icke kunna uppvisa ett enda exegetiskt hållbart bevis derpå ur vårt nya testamente. Den innersta nerven i nya testamentets lagstiftning är dessutom kärleken, som söker den fallnes upprättelse, men icke den fallnes förpassande utom området för förbättring.

Hvad åter nödvärnsprincipen angår, så har den alls ingen betydelse, sedan fängelsesystemet blifvit så ordnad, att man kan på det fullkomligaste oskadliggöra en brottsling, som är vådlig för samhället.

Och hvad slutligen det afskräckande exemplet angår, så har erfarenheten visat, att mordens antal alls icke minskats under tider, då dödsstraffet ofta och till allmän beskådning tillämpats. Tvärt om. Vår egen och andra länders historia bär derpå mångfaldiga bevis. Justitierådet Olivecrona anför i sin bok om dödsstraffet, såsom bevis på i huru ringa mån detta straff verkar afskräckande, att en pastor Roberts i Bryssel uppgifvit, att af 167 till döden dömda personer, som han beredt, 161 förklarar, att de åsett afrättningar.

Herr *Wavrinsky*, som utgår från väsentligen samma synpunkt som herr *Ekman*, lemnar jemväl en redogörelse för frågans föregående behandling inom representationen och sammanfattar slutligen, efter åtskilliga uttalanden rörande närmast den utländska lagstiftningens ståndpunkt i frågan, sina betänkligheter i frågan om dödsstraffet på följande sätt:

Dödsstraffet medgifver *icke*, då försvårande omständigheter vid brottet förekommit, att utan grymhet kunna lämpas efter brottet; det kan drabba en oskyldig person, och en upprättelse blir icke möjlig; det utesluter möjligheten för brottslingen att genom ett förbättradt leverne kunna försona sig med samhället, och det verkar demoraliserande på massan af folket.

Så länge staten bär våld och förgriper sig på sina medborgares lif, gifver han ett ovärdigt och förledande föredöme.

Ifrågavarande båda motioner hafva till lagutskottet hänvisats, och har utskottet på grund af det sammanhang, som emellan motionerna förefinnes, ansett lämpligt att i ett gemensamt betänkande afgifva utlåtande öfver desamma. Att utskottets uppmärksamhet härvid företrädesvis egnats den af herr *Ekman* upptagna frågan om dödsstraffets *afskaffande* torde, likasom att utskottet först yttrar sig öfver denna fråga, finnas med sakens natur öfverensstämmande.

Enligt utskottets uppfattning kan i förevarande fråga annan bevisföring icke tilläggas bindande giltighet för lagstiftaren än den, som förmår ådagalägga, antingen att dödsstraffet icke uppfyller fordringarne på ett rättvist straff, eller ock att dödsstraffet kan ersättas med ett annat lika verksamt straff. Från denna ståndpunkt, om hvars rättighet ut-

skottet efter den noggrannaste pröfning är förvissadt, har utskottet följaktligen haft att afgöra, huruvida icke det från skilda områden hemtade bevismaterial, som under den mera än sekellånga striden om dödsstraffets berättigande samlats af motståndarne till denna straffart, kan anses fylla det mått, som i förevarande afseende bör uppställas. Utan att vilja i någon mån underskatta betydelsen af de skäl, som anförts emot dödsstraffets bibehållande, än mindre misskänna de ädla och människovänliga tänkesätt, som lifvat förkämparne för denna straffarts utplånande ur strafflagstiftningen, måste utskottet emellertid uppskatta den af dem förda bevisningen såsom otillräcklig.

Att i ett ämne, som redan länge gifvit anledning till en hel litteratur, till sitt hufvudsakliga innehåll säkerligen bekant för de fleste, å nyo fullständigt upprepa skälen för och emot dödsstraffet har utskottet ansett så mycket mindre erforderligt, som en hänvisning till de lika lifliga som grundliga förhandlingarne i frågan vid 1867 och 1868 årens riksdagar härutinnan torde göra till fyllest. Utskottet har derföre ansett sig kunna inskränka sig till att allenast framhålla några synpunkter, egnade att belysa utskottets ställning till frågan.

När man i likhet med motionärerne söker göra gällande, att dödsstraffets bibehållande såsom straffart i vårt lands strafflagstiftning skulle vara oförenligt med den bildningsgrad vårt land numera uppnått, synes det utskottet, som om man icke till fullo beaktat arten af det samband, som bör förefinnas emellan ett lands strafflagstiftning och beskaffenheten af dess allmänna odling. Såvidt det är en obestriddlig sanning, att ett lands strafflagar böra afspegla landets seder, följer häraf, om man äfven icke kan frånkänna satsen, att milda lagar skapa milda seder, någon betydelse, att utvecklingens gång dock bör vara, hvad den i regel äfven är, omvänd, så att lagen ansluter sig till och rättar sig efter seden. Vid sådant förhållande kan, synes det utskottet, dödsstraffet icke i annan mening sägas vara oförenligt med en stigande civilisation än såsom ett visserligen beklagligt men dock fullgiltigt vittnesbörd derom, att den sålunda uppnådda bildningsgraden icke är tillräckligt hög för att omöjliggöra föröfvandet af sådana brott, som lagstiftaren ansett böra med dödsstraff beläggas.

Efterser man, hvilka dessa brott enligt svensk strafflag äro, finner man, att de utgöras af dels vissa svårare politiska förbrytelser, såsom högförräderi och majestätsbrott, dels ock mord och vissa andra gröfre brott, såsom mordbrand, rån och våldtäkt, hvilka haft en annan persons död till följd. Härvid är emellertid att märka, att dödsstraff för dessa förbrytelser icke är stadgadt såsom ovilkorlig straffpåföljd,

utan alternativt med straffarbete på lifstid. Allenast för det fall, som i 14 kap. 6 § gällande strafflag sägs, nemligen att lifstidsfånge begår dråp, är dödsstraff den enda i lagen utsatta påföljden; dock gör lagen jemväl för detta fall dödsstraffets tillämpning beroende deraf, att förmildrande omständigheter ej föreligga.

Våra grannländers — Norges, Danmarks och Finlands — strafflagar upptaga deremot, i vissa fall, dödsstraffet såsom det ovilkorligt enda straffet, och enahanda är förhållandet med flera utländska strafflagstiftningar.

Besinnar man nu, att under den första 25-årsperioden af nya strafflagens tillämpning (1864—1889) fälts, enligt uppgift af en författare i ämnet, i medeltal årligen fyra dödsdomar, torde till en början finnas ådagalagdt, att det framåtskridande på alla odlingens områden, som onekligen kännetecknat denna period, icke visat sig mäktigt att förekomma brott af synnerligen grof och samhällsvådlig beskaffenhet. Allenast nio af dessa dödsdomar hafva under hela denna tid blifvit verkställda, och utskottet vågar bestrida, att i något af dessa fall denna verkställighet icke varit af den upplysta allmänna meningen i landet påfordrad och med rättvisa öfverensstämmande. Då utskottet i dödsstraffet likasom i hvarje annan straffart ser ett medel för rättens förverkligande, måste utskottet också tillerkänna samhället rätt att, der någon samhällets medlem i en med berådt mod föröfvad gerning visat fullständig ringaktning af annans eller, såsom vid förräderibrotten, samhällets egen rättighet att vara till, oskadliggöra denne medlem, som i *sådan* grad kränkt samhällets lagar, äfvensom att för detta ändamål i yttersta nödfall tillgripa den utväg dödsstraffet anvisar, och för att bevisa rättmätigheten af en sådan utväg synes det utskottet, för att begagna en svensk tänkares ord, »vara nog att veta, att statens straffrätt i grunden är sjelfförsvår».

Då man häremot velat göra gällande, bland annat, att samhället icke eger taga hvad det icke gifvit, tillåter sig utskottet allenast erinra, att denna sats härrör af en uppfattning om statens väsen, som utskottet icke kan dela, och mot hvars giltighet man för öfrigt icke utan fog invändt, att det icke kan vara följdriktigt att medgifva staten rätt att för sitt ändamål kräfva sina ädlaste söners lif, men förneka dess befogenhet att till bevarande af sina medlemmars trygghet taga missdådarens.

Då enligt utskottets uppfattning straffets hufvudsakliga ändamål icke är eller ens kan vara vare sig att afskräcka eller att positivt verka till brottslingens moraliska förbättring, följer vidare redan häraf, att utskottet icke kan tillmäta de skäl emot dödsstraffet, som dess

motståndare sökt och trott sig finna hos nämnda straffteorier, någon afgörande betydelse. Men äfven i hvad dessa skäl låta förena sig med utskottets uppfattning af straffets afskräckande och förbättrande verkningar såsom varande biändamål af oneklig vigt, hafva de enligt utskottets åsigt blifvit så ofta i tal och skrift tillräckligt bemötta, att utskottet ej anser nödigt att här å nyo upptaga dem till granskning.

När man vidare med stöd af brottmålsstatistiken från länder, som afskaffat dödsstraffet, söker visa, att farhågorna för att dödsstraffets borttagande skulle öka antalet förbrytelser, för hvilka dylikt straff förut varit stadgadt, äro ogrundade, inlåter man sig dermed på en sannolikhetsbevisning af synnerligen vansklighetsfull art, alldenstund man dervid lemnar ur räkningen de *andra* faktorer, som kunnat hafva medverka till det påvisade resultatet. För öfrigt vill utskottet erinra, att en fråga sådan som den förevarande bör afgöras, om icke uteslutande, så dock företrädesvis ur synpunkten af ett lands egna förhållanden, dess kultur och seder.

Påståendet, att dödsstraffet utan våda skulle kunna ersättas med den straffart, som i vårt land för närvarande alternativt stadgas såsom påföljd för de grofva förbrytelser, hvarom här är fråga, nemligen straffarbete på lifstid, kan utskottet icke heller tillerkänna giltighet. Svårigheterna att göra tillsynen i fängelset i alla afseenden så effektiv, att möjlighet för lifstidsfånge icke förefinnes att begå ett brott, som lagstiftningen hittills belagt med dödsstraff, äro, enligt hvad erfarenheten nogsamt visat, oöfvervinneliga, så framt frihetsstraffet icke skall verkställas på ett sådant sätt, som är helt och hållet oförenligt med ett civiliseradt samhälles fordringar på verkställigheten af frihetsstraff. Full trygghet i detta afseende för samhället lærer sålunda äfven med den möjligast stränga tillsyn och ändamålsenliga anordningar i öfrigt icke kunna förväntas, och det kan icke vara med rättens fordringar öfverensstämmande, att en förrymd lifstidsfånge eller en sådan fånge, medan han ännu hålles inom fängelsets murar, skall strafflöst kunna hoppa brott på brott, emedan samhället icke längre eger några straffmedel att på honom tillämpa.

Af hvad sålunda blifvit anfördt följer, att utskottet icke anser tidpunkten vara inne att i vårt land afskaffa dödsstraffet, och får utskottet, med uttalande af den tillförsigt, att dödsstraffet skall komma att alltmera sällan behöfva tillämpas i vårt land, alltså hemställa,

1:o) att herr *Ekman*s ifrågavarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Hvad härefter herr *Wavrinskys* motion beträffar, kunna mot densamma framställas väsentligen enahanda anmärkningar, som utskottet här ofvan anfört emot herr *Ekmans* motion, hvartill kommer, att densamma icke synes förenlig med de grundsatser, hvilka i fråga om strafflagars gällande kraft lagstiftningen bör upprätthålla; och hemställer utskottet alltså,

2:o) att icke heller herr *Wavrinskys* motion måtte till någon åtgärd från Riksdagens sida föranleda.

Stockholm den 2 maj 1893.

På laguskottets vägnar:

L. ANNERSTEDT.

Reservation

af herrar *Kardell*, *J. A. Lundström* och *Norberg*,
samt af herr *Linder*.

Herrar *Lilienberg*, *Erickson*, *J. Anderson*, *Näslund*, *F. Andersson* och *P. G. Petersson* hafva velat tillkännagifva, att de till följd af åtnjuten ledighet från riksdagsgöromålen icke deltagit i utskottets behandling af ifrågavarande motioner.